

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Julkaistu Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 2024

568/2024

Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista

Valtioneuvosto on työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä päättänyt huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) 2 §:n 2 momentin nojalla:

1. Johdanto

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut perustavanlaatuisella tavalla. Tämä heijastuu myös huoltovarmuustoimintaan. Uudet ja vahvistuneet uhat edellyttävät, että huoltovarmuuden turvaamisen ja varautumisen tasoa vahvistetaan. Huoltovarmuuden kehittämisen painopiste on lähivuosien aikana myös sotilaalliseen uhkaan ja hybridiuhkiin varautumisessa.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain mukaan valtioneuvosto asettaa huoltovarmuudelle yleiset tavoitteet, joissa määritellään valmiuden taso ottaen huomioon väestön ja välttämättömän talouselämän sekä maanpuolustuksen vähimmäistarpeet. Valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista määritellään kansallisen huoltovarmuustyön lähtökohdat, periaatteet ja kansalliset tavoitteet, jotta huoltovarmuuden taso ja laajuus vastaavat muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia. Riittävän huoltovarmuuden tason turvaaminen on välttämätöntä, jotta väestön toimeentulon, talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri voidaan turvata myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kansallisen huoltovarmuuden vahvistamisen lisäksi huoltovarmuutta vahvistetaan kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä EU:n ja Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton kautta sekä kahdensivuisesti eri valtioiden kanssa. Pohjoismaista valmius- ja huoltovarmuusyhteistyötä kehitetään.

Päätös ei ole juridisesti sitova kuten lainsäädäntö. Päätös kuitenkin ohjaa ja antaa suuntaviivoja valtion keskus- ja aluehallinnon sekä kuntien viranomaisille, hyvinvointialueille ja muille sellaisille toimijoille, jotka vastaavat oman hallinnonalansa huoltovarmuudesta, sen johtamisesta ja kehittämisestä. Huoltovarmuussuunnittelua tehdään yhteistyössä aluekehittämisestä ja koheesiopolitiikasta vastaavien ministeriöiden sekä alue- ja paikallistason kanssa, ja huoltovarmuus tunnistetaan osana aluekehittämisen suunnittelua ja toimeenpanoa.

Päätös vaikuttaa myös horisontaalisesti toimivan Huoltovarmuuskeskuksen toiminnan suunnitteluun, operatiiviseen toimintaan, strategiatyöhön ja ohjaukseen. Huoltovarmuuskeskuksen hallinnassa olevan huoltovarmuusrahaston kantokyky on arvioitava ja rahaston on oltava riittävä tavoitepäätöksen toimeenpanoon sekä vastaamaan nopeasti toimintaympäristön vaatimiin toimenpiteisiin ja muuttuviin haasteisiin. Huoltovarmuusrahaston pitkän aikavälin kantokyky on turvattava arvioimalla huoltovarmuusmaksun määräytymisperusteet huoltovarmuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

Päätöksen tavoitteiden toimeenpano voi vaatia lisärahoitusta, josta päätetään julkisen talouden suunnitelma-, talousarvioehdotus- sekä lisätalousarvioprosesseissa. Mahdolliset EU:n ja Naton rahoitusvaihtoehdot on myös hyödynnettävä.

Huoltovarmuuden tavoitepäätöksen toteutumisen seurantaan varten laaditaan toimeenpanosuunnitelma, jossa määritellään eri viranomaisten vastuut ja toimenpiteiden tarkempi aikataulutus.

Päätöksen lisäksi huoltovarmuussäätelyä ajantasaistetaan ja kehitetään vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut laaja-alaisen työryhmän valmistelemaan huoltovarmuuslainsäädännön uudistamista. Hallituksen esitys huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain muuttamiseksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025.

Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa erityistä huomiota kiinnitetään huoltovarmuuden materiaalsen varautumisen käytäntöjen nykyaikaistamiseen vastaamaan nopean muutoksen tarpeisiin. Lisäksi Huoltovarmuuskeskuksen ohjelmatyötä arvioidaan ja kehitetään.

Päätös on valmisteltu laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jossa on kuultu eri sidosryhmiä. Valtioneuvoston nimittämä Huoltovarmuusneuvosto on osallistunut päätöksen valmisteluun tuomalla esille huoltovarmuusorganisaation sektori- ja pooliorganisaation yksityisen ja kolmannen sektorin näkemyksiä. Tavoitepäätösluonnoksesta annettiin kaikkiaan 130 lausuntoa. Ministeriöt ovat valmistelun yhteydessä tarkastelleet oman hallinnonalansa varautumisen riittävyttä mukaan lukien materiaalsen varautuminen. Päätösvalmistelussa on kiinnitetty huomiota myös muihin vireillä oleviin selonteko- ja strategiahankkeisiin, joilla on liityntä tavoitepäätökseen.

2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

Huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen tuotannon, palvelujen ja infrastruktuurin turvaamista normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kansallisen huoltovarmuuden lähtökohtina ovat toimivat kansalliset ja kansainväliset markkinat, monipuolinen teollinen ja muu tuotannollinen pohja, vakaa julkinen talous ja kilpailukykyinen kansantalous. Huoltovarmuuden turvaaminen tukeutuu toimiviin kansainvälisiin poliittisiin, taloudellisiin ja teknisiin yhteyksiin ml. liikenneväylät sekä näiden jatkuvuuteen. Huoltovarmuuskriiseihin varautuminen on aina kansallisella vastuulla, mitä kansainvälinen varautuminen täydentää.

Huoltovarmuuden toimintakenttä on pidettävä selkeänä. Kaikkiin riskeihin ei voida ennakolta varautua, eivätkä kaikki vakavatkaan häiriöt ole sellaisia, että niitä voitaisiin hallita huoltovarmuustoimenpiteillä.

Huoltovarmuus on osa yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaista kokonaisturvallisuutta, joka on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli. Huoltovarmuuden näkökulmasta keskeistä on eri toimijoiden (viranomaiset, yksityinen sektori, järjestöt ja kansalaiset) välinen vuorovaikutus paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli on vahvistettu valtioneuvoston periaatepäätöksessä yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta (Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017).

Kansallisessa riskiarviossa tunnistetaan riskejä, joilla on laajaa kansallista merkitystä ja arvioidaan niiden vaikutusta yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Kansallinen riskiarvio linkittyy kansalliseen varautumiseen muodostaen perustan yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaiselle varautumiselle. Valtakunnallisen eri toimijoiden yhteisen riskiarvioinnin kokonaisuus muodostuu kansallisesta sekä alueellisista riskiarvioista.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista johtaa, valvoo ja sovittaa yhteen valtioneuvosto sekä toimivaltainen ministeriö hallinnonalallaan. Ministeriöt vastaavat huoltovarmuudesta ja kehittävät sitä omalla toimialallaan valtioneuvoston ohjesäännön

(262/2003) sekä erityislainsäädännön mukaisesti. Jokaisen hallinnonalan on jatkuvasti myös arvioitava huoltovarmuuteen liittyviä riskejä. Huoltovarmuutta kehitetään tiiviisti poikkihallinnollisessa yhteistyössä.

Samanaikaisesti valmiuslain (1552/2011) kokonaisuudistuksen kanssa toteutetaan kaikilla hallinnonaloilla sektorikohtainen häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvan Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on kehittää julkisen sektorin ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuusasioissa. Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle. Ohjausta kehitetään suunnitelmallisesti siten, että toimivaltaisten ministeriöiden hallinnonalojen tavoitteet huomioidaan nykyistä suunnitelmallisemmin Huoltovarmuuskeskuksen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Ohjausta kehitettäessä huomioidaan myös valtioneuvostotason strategiset ohjausasiakirjat ja toimintaan vaikuttava lainsäädäntö. Huoltovarmuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkastellaan myös Huoltovarmuuskeskuksen ohjausmallia.

Huoltovarmuuskeskuksen hallitus ohjaa sektoreiden ja poolien työtä sekä vahvistaa niiden toiminnan yleiset tavoitteet. Huoltovarmuusyhteistyöhön osallistuu huoltovarmuuden kannalta kriittisiä yrityksiä, viranomaisia ja järjestöjä. Huoltovarmuusorganisaation sektorit, poolit ja toimikunnat muodostavat yhteistyörakenteen, jossa katetaan laajasti huoltovarmuuden kannalta olennaiset arvo- ja toimitusketjut sekä niissä vaikuttavat keskeiset toimijat. Yksityisen sektorin toimijat omistavat ja operoivat pääosin huoltovarmuuden kannalta kriittisiä infrastruktuureja, palveluita ja tuotantoa. Siten yritysten rooli huoltovarmuusorganisaatiossa on keskeinen.

Useat kriittiset yritykset ovat ulkomaisessa omistuksessa tai ylikansallisia yrityksiä. Myös julkisessa hallinnassa olevat organisaatiot tarvitsevat tuotantopanoksia kansainvälisiltä markkinoilta toimintansa mahdollistamiseksi.

Yrityksillä on vastuu omasta varautumisestaan ja jatkuvuudenhallinnastaan sekä sektorilainsäädännössä määriteltyjen velvoitteiden täyttämistä. Yritykset varautuvat omassa toiminnassaan sellaisiin riskeihin, jotka muodostavat uhkan niiden liiketoimintaedellytyksille. Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on tukea huoltovarmuuskriittisiä yrityksiä siten, että huoltovarmuus kyetään turvaamaan mahdollisimman hyvin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Joissakin tilanteissa markkinaehtoisesti tai sopimusehtoisella varautumisella ei saavuteta sitä huoltovarmuuden tasoa, jota muuttuneessa turvallisuustilanteessa vaaditaan. Kaikilla hallinnonaloilla on tunnistettava huoltovarmuuden kehittämisen kannalta keskeiset kehittämiskohteet sekä tehtävä häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu sääntelyn ajantasaisuuden ja toimivuuden varmistamiseksi.

Varautumisesta vastaavien ministeriöiden ja Huoltovarmuuskeskuksen on järjestettävä toimintansa tavalla, joka ei vaaranna taloudellisten toimijoiden välistä kilpailuneutraliteettia, ellei siihen ole maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden kannalta perusteltuja poikkeusoloihin liittyviä painavia syitä.

Valtioneuvosto antoi uuden valtion omistajapolitiikkaa ohjaavan periaatepäätöksen 23.5.2024 (Valtioneuvoston julkaisuja 2024:28). Periaatepäätöksen mukaan valtio-omistaja huomioi geopolitiittisen ulottuvuuden ja huoltovarmuusnäkökohdat Suomen kannalta muun muassa yhtiöitä koskevissa omistajastrategioissa ja yhteiskunnallisen intressin määrittelyssä.

Ahvenanmaan itsehallinnosta annetun lain (1144/1991) mukaan Ahvenanmaan maakuntaa koskeva lainsäädäntövalta on jaettu valtakunnan ja maakunnan kesken. Toimivalta hallintoasioissa määräytyy lainsäädäntövallan jaon mukaisesti. Maakunnalla ja vastaavasti valtakunnalla on siten hallintovalta sen lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa. Ahvenanmaan huoltovarmuus kuuluu osaksi maakunnan ja osaksi valtakunnan toimivaltaan tämän mukaisesti. Viranomaiset tekevät yhteistyötä varautumisasioissa sen mukaan kuin

asetuksessa poikkeusoloihin varautumista koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa (900/2000) säädetään. Ahvenanmaa on demilitarisoitu alue. Huoltovarmuustoimia on mukautettava turvallisuuden ja huoltovarmuuden varmistamiseksi säilyttäen samalla Ahvenanmaan demilitarisoitu asema.

2.1 Huoltovarmuuden muuttunut toimintaympäristö

Venäjän sotilaallinen hyökkäys Ukrainaan on epävakauttanut Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaympäristöä merkittävästi ja pitkäaikaisesti. Venäjän hyökkäysohjeiden luoma jännite sekä suurvaltakilpailun kasvu länsimaiden ja Kiinan välillä haastavat nykyisen pitkiin ja haavoittuviin globaaleihin toimitusketjuihin perustuvan huoltovarmuuden. Suomen ja Viron välisen kaasuputken ja tietoliikennekaapelin vaurioituminen korostaa myös vedenalaisen kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuutta. Muuttunut toimintaympäristö vaatii asettamaan etusijalle ja kehittämään etenkin kriittisen infrastruktuurin ja palveluiden suojaamista, kyberturvallisuutta, kriittisimpien hyödykkeiden saatavuutta sekä vastaamista nopeasti muuttuviin hybridiuhkiin.

Yhteiskunnan toimintojen digitalisaation myötä erilaiset palvelut ja prosessit perustuvat pitkälti tieto- ja viestintätekniikkaan, automaatiojärjestelmiin, anturiteknologioihin sekä toimiviin tietoliikenneyhteyksiin. Samalla yhteiskunnan digitaalisten toimintojen ja palveluiden jatkuvuus on tullut riippuvaiseksi digitaalisesta infrastruktuurista, sen palveluista ja niitä tuottavien tahojen usein pitkistä ja kansainvälisistä toimitusketjuista.

Digitalisaatio edellyttää huoltovarmuusjärjestelmän toimintamallin ja toteuttamisen periaatteiden jatkuvaa tarkastelua sekä parantamista digitalisoinnin mahdollisuuksia hyödyntäen.

Rajat ylittävät uhat, kuten pandemiat ja CBRNE-uhat, voivat häiritä huoltovarmuuden tavoitteiden toteuttamista. CBRNE-uhilla tarkoitetaan kemiallisten aineiden (C), biologisten taudinaiheuttajien (B), radioaktiivisten aineiden (R), ydinaseiden (N) ja räjähteiden (E) väärinkäyttöä ja niihin liittyviä onnettomuusuhkia. Rajat ylittäviin uhkiin ei voida varautua tehokkaasti pelkästään kansallisin toimin.

Ilmastonmuutos ja luontokato vaikuttavat yhteiskuntaan ja sen elintärkeisiin toimintoihin eri tavoin, ja niiden eteneminen on riski Suomen huoltovarmuudelle. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitseminen ja niihin sopeutuminen sekä puhdas energia huomioidaan huoltovarmuuden kehittämisessä ja toimenpiteissä, ellei huoltovarmuuden turvaaminen muuta edellytä.

Väestörakenteen kehitys vaikuttaa huoltovarmuuden toimintaympäristöön kaikilla alueilla, kaikkiin toimialoihin ja toimijoihin. Väestörakenteeseen liittyviä huoltovarmuuteen kielteisesti vaikuttavia tekijöitä on tunnistettava ja ehkäistävä.

2.2 Huoltovarmuuden pohjoismainen, eurooppalainen ja globaali ulottuvuus

Huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvitaan nykyistä laajempaa yhteistyötä Ruotsin, muiden Pohjoismaiden ja Itämeren alueen maiden sekä EU:n ja Naton ja niiden jäsenmaiden kanssa. Kahdenvälisellä yhteistyöllä eri valtioiden ja kumppaneiden kanssa voidaan vahvistaa kotimaista huoltovarmuutta. Eri hallinnonaloilla on tunnistettava sellainen yhteistyö, joka suoraan tai välillisesti edistää huoltovarmuutta ja on Suomen näkökulmasta hyödyllistä.

Pohjoismainen yhteistyö varautumisen kehittämiseksi on tiivistä ja sillä on pitkät perinteet. Se luo hyvät edellytykset myös siviili-sotilasyhteistyön kehittämiseksi yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta vahvistettaessa. Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyden myötä kaikki Pohjoismaat ovat liittokunnan jäsenenä yhteisen puolustussuunnittelun ja isäntämaatukseen liittyvien järjestelyiden piirissä.

Kansainvälisen huoltovarmuustyön toimintamalleja voivat olla esimerkiksi yhteiset varastot, mekanismit kansainvälisen avun antamiseksi ja vastaanottamiseksi, tuotantovaraukset, yhteishankinnat sekä tutkimus- ja kehittämiss politiikka.

Suomi edistää kokonaisturvallisuuteen perustuvan EU:n varautumisunionin luomista ja siihen liittyvän varautumisunionistrategian laatimista (EU/171/2023-VNK-25). Strategia perustuisi kokonaisturvallisuuslähestymistapaan ja huomioisi kaikkien EU-politiikkasektoreiden tarpeen varautua häiriö- ja kriisitilanteisiin. Strategian tavoitteena on parantaa sektoreiden välistä koordinaatiota ja varautumisen tilannekuvaa sekä koota eri sektoreiden varautumisen vahvistamiseen liittyvät toimenpiteet ja suunnitelmat yhteen koherentiksi politiikaksi. Lisäksi strategian tavoitteena on kehittää unionin ja jäsenvaltioiden valmiuksia ja niiden välistä varautumisyhteistyötä sekä ottaa huomioon mahdollisimman laajasti myös elinkeinoelämän, kolmannen sektorin ja kansalaisten rooli varautumisessa. Varautumisen ja huoltovarmuuden kannalta kriittisten yksityisen sektorin toimijoiden EU-tason verkostoja on myös perustettava. Niiden tavoitteena on edistää toimijoiden välistä varautumisyhteistyötä ja parhaiden käytänteiden vaihtamista, huomioiden toimivat sisämarkkinat ja reilut kilpailuolosuhteet.

EU-tasolla materiaalisen varautumisen lisäksi on kehitettävä jatkuvuudenhallintaa. Tuotantokyvyn luomista ja olemassa olevan kapasiteetin säilyttämistä EU-alueella on edistettävä erityisesti Suomen huoltovarmuuden kannalta strategisesti merkittäville toimialoilla. EU:n sisämarkkinoiden toimivuudesta erilaisissa kriisitilanteissa on huolehdittava, kuten myös sellaisen tuotannon ja logististen yhteyksien ylläpitämisestä, joka mahdollistaa kriittisen teollisuuden riittävän tuotantokyvyn EU:n alueella. Samalla on tärkeä huomioida globaalit markkinat ja huolehtia EU:n säilymisestä kilpailukykyisenä ja avoimena markkinana sekä tukea yritysten tuotantoketjujen monipuolistamista kehittämällä EU:n vapaakauppasopimus- ja kumppanuusverkostoa.

Naton rooli yhteisen sotilaallisen suunnittelun ja kyvykkyyksien kehittäjänä on tärkeä. Naton kyky toimeenpanna ja suunnitella yhteisen puolustuksen operaatioita edellyttää merkittävää tukea siviiliviranomaisilta ja yksityiseltä sektorilta. Kansallisen kriisinsietokyvyn vahvistaminen on Naton jäsenten omalla vastuulla, mutta Nato asettaa jäsenvaltioille yhteisiä tavoitteita, seuraa niiden täyttymistä ja tukee jäsenvaltioita tavoitteiden saavuttamisessa mukaan lukien isäntämaatukea koskevissa järjestelyissä. Nämä on huomiotava kansallisessa huoltovarmuustyössä osana kokonaisuuden puolustusta.

3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

3.1 Kriittinen infrastruktuuri

Kriittisellä infrastruktuurilla on vakiintuneesti tarkoitettu niitä perusrakenteita, palveluja ja niihin liittyviä toimintoja, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi. Kriittiseen infrastruktuuriin kuuluu sekä fyysisiä laitoksia ja rakenteita että sähköisiä ja digitaalisia toimintoja ja palveluja. Muun muassa energian tuotanto-, siirto- ja jakelujärjestelmät sekä raaka-aineiden hankinta, liikenne- ja logistiset palvelut ja liikenneverkot, veden- ja maanalaiset kaapelit ja putket, yhteiskunnan tietovarannot ja tietojärjestelmät sekä viestintäverkot ja -palvelut, maksu- ja arvopaperiliikennejärjestelmät, turvatut aika- ja paikannusjärjestelmät, tietoliikenne- ja ympäristöolosuhteiden seurantajärjestelmät sekä Puolustusvoimien ja muiden viranomaisten työtä tukevat satelliittipalvelujärjestelmät, avaruustoiminnan mahdollistavat (fyysiset ja muut) rakenteet sovelluksineen sekä elintarvike-, vesi- ja jätehuolto sekä sosiaali- ja terveydenhuolto ovat osa kriittistä infrastruktuuria.

Kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä ja direktiivin 2008/114/EY kumoamisesta annettussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2022/2557 (*CER-direktiivi*) säädetään kriittisiä toimijoita koskevista velvoitteista niiden häiriönsietokyvyn parantamiseksi sekä kriittisten toimijoiden valvontaa, täytäntöönpanoa ja Euroopan kannalta

erityisen merkittävien kriittisten toimijoiden määrittämistä koskevista säännöistä. Siinä vahvistetaan myös yhteiset säännöt jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä ja direktiivin soveltamista koskevasta raportoinnista. CER-direktiivissä säädetään erityisesti jäsenvaltioiden velvoitteista tehdä riskinarviointeja ja määrittää kriittiset toimijat, jotka tarjoavat keskeisiä palveluja. CER-direktiivi pannaan kansallisesti tehokkaasti täytäntöön. Direktiivin tavoitteena on vahvistaa kriittisen infrastruktuurin kriisinkestävyyttä, parantaa toimijoiden häiriönsietokykyä sekä jatkuvuudenhallintaa ja siten vahvistaa yhteiskunnan kriisinkestävyyttä ja kansallista turvallisuutta. Yksityisille toimijoille säädetyt varautumisvelvoitteet ja viranomaisyhteistyön toimintamalli tukevat yksityisten toimijoiden ja viranomaisten välisiä yhteistyörakenteita.

CER-direktiiviin sisältyy myös kriittisen infrastruktuurin määritelmä. Sen mukaan kriittisellä infrastruktuurilla tarkoitetaan hyödykettä, tilaa, laitteistoa, verkostoa tai järjestelmää tai osaa hyödykkeestä, tilasta, laitteistosta, verkostosta tai järjestelmästä, joka on välttämätön keskeisen palvelun tarjoamiseksi. Keskeisellä palvelulla tarkoitetaan direktiivin mukaan palvelua, joka on olennainen välttämättömien yhteiskunnan toimintojen, taloudellisen toiminnan, kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai ympäristön ylläpitämiseksi.

Kriittistä infrastruktuuria ylläpitävät suurelta osin elinkeinoelämän toimijat, joiden toiminnot ovat usein keskinäisriippuvaisia. Useilla viranomaisilla on kriittiseen infrastruktuuriin liittyviä viranomaistehtäviä.

Suomelle EU:n kyky toimia Eurooppaa kohtaavissa kriiseissä on erityisen tärkeä, mukaan lukien hybridiuhkiin vastaamisen kehittäminen (ns. hybridityökälypakki). EU:n hybridityökälypakki kokoaa yhteen eri EU-instrumentit, joita voidaan hyödyntää koordinoituissa vastineissa hybriditilanteissa.

Turvallisuusympäristön muuttumisen myötä Suomi varautuu poikkeuksellisten ja monitahoisten hybridiuhkittamisen keinojen kohteeksi joutumiseen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Yhteiskunnan toimintakyvyn, elintärkeiden toimintojen, väestön terveyden, hyvinvoinnin ja toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen infrastruktuurin suojaamista parannetaan. Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ylläpitävän kriittisen infrastruktuurin turvaamisen keinot on arvioitava alakohtaiset tarpeet huomioiden riittävän korkealle tasolle kaikissa jatkuvuudenhallintaa uhkaavissa olosuhteissa. Suojaamistoimien on katettava ennaltaehkäisevät toimet, häiriön aikainen toiminta ja jälkitoimet. Tavoitteen toteutumiseksi tarvitaan sääntelyn ja sopimuksellisen varautumisen lisäksi myös julkisen ja yksityisen sektorin laaja-alaista ja usealla tasolla tehtävää yhteistyötä.

Vastuuministeriöiden, Huoltovarmuuskeskuksen ja muiden viranomaisten välistä yhteistoimintaa ja tiedonvaihtoa tiivistetään kriittisten kohteiden määrittämisessä, tunnistamisessa ja suojaamisessa. Lisäksi tarkastellaan kriittistä infrastruktuuria koskevan tiedon kuten paikkatietojen suojaamisen tarvetta. Normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa vastuuministeriöiden, Huoltovarmuuskeskuksen, muiden viranomaisten ja elinkeinoelämän kesken sovitut johtamis- ja yhteistyökäytännöt sekä yhteistyöalustat mahdollistavat häiriötilanteen johtamisen sekä yhteistoiminnan. Näiden käytäntöjen ja yhteistyöalustojen ylläpitämiseen, sujuvoittamiseen sekä kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Kriittisen infrastruktuurin suojaamista parannetaan uudistamalla ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annettua lakia (172/2012) (yritysoistolaki) siten, että kansallisen turvallisuuden, huoltovarmuuden ja laaja-alaisen vaikuttamisen riskit huomioidaan nykyistä tehokkaammin. Kriittisen infrastruktuurin toiminnan kannalta olennaiset yritykset ovat yritysoistolain mukaisia seurannan kohteita. Myös kiinteistöomistusta valvotaan huoltovarmuuden turvaamisen näkökulmasta eräiden kiinteistöhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain (470/2019) sekä kiinteä omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi annetun lain (468/2019) mukaisesti.

Huoltovarmuuskeskus yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa tukee kriittisiä elinkeinoelämän yrityksiä varautumissuunnittelussa sekä edistää toimenpiteitä näiden kohteiden toiminnan turvaamisessa. Lisäksi Huoltovarmuuskeskus huolehtii yhteistyössä yritysten ja viranomaisten kanssa reagointi-, yhteistoiminta- sekä korjauskyvyn jatkuvasta kehittämisestä. Yhteistä harjoitustoimintaa sekä suunnitelmien ja valmiusjärjestelyiden testausta kehitetään valmiusharjoituksissa tunnistettujen heikkouksien korjaamiseksi ja saatujen oppien jalkauttamiseksi kriittisten yritysten varautumisen tueksi. Esimerkiksi kyberturvallisuuteen liittyvillä harjoituksilla ja niiden tuloksilla on merkitystä yhteiskunnan digitalisaation kautta lähes kaikille toimialoille.

3.2 Digitaalinen yhteiskunta

Vahvistamalla digitaalisen yhteiskunnan toimintavarmuutta ja turvallisuutta, edistetään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuutta ja huoltovarmuustavoitteiden saavuttamista. Digitaalisen yhteiskunnan turvallisuuden varmistamisessa ja häiriösietokyvyssä otetaan erityisesti huomioon digitaalinen infrastruktuuri, digitaaliset tietovarannot ja järjestelmät sekä kyberturvallisuus. Näiden turvaamisessa on huomioitava valvonta- ja hallintajärjestelyt, fyysinen ja tekninen suojaaminen, tietoliikenneyhteydet ja teknisten järjestelmien kahdennukset ja varmennukset. Lisäksi on huolehdittava viankorjauskyvystä, sähköön, varaosien, osaamisen ja muiden välttämättömien voimavarojen saatavuudesta sekä toiminta- ja toimittajaverkostojen varmistamisesta ja harjoittamisesta.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi yhteiskunnan on kyettävä sietämään digitaalisen toimintaympäristön häiriötilanteita järjestelmiä kattavien korvaavien toimintatapojen, varajärjestelmien ja -tietoliikenneyhteyksien avulla. Digitalisaation kehittyessä kehitetään myös digitaalisen turvallisuuden verkostoyhteistyötä huoltovarmuustoimien toteuttamisen tueksi.

Digitaalinen infrastruktuuri

Digitaalisessa turvallisuudessa huoltovarmuuden ensisijaisena tavoitteena on varmistaa koko yhteiskunnan kriittisten toimintojen tarvitsemien tietoliikenneyhteyksien ja palveluiden toimivuus harvaan asutut alueet mukaan lukien, niiden häiriösietoisuus sekä palautumiskyky. Toimenpiteiden täytyy kattaa kansainvälisten tietoliikenneyhteyksien varmentaminen ja tarvittava korjauskyky myös merenalaisten tietoliikenneyhteyksien osalta. Yhtenä keskeisenä painopisteenä on satelliittipaikannuksen, aikatiedon sekä varmistavien satelliittiyhteyksien kehittäminen. Digitaalisen infrastruktuurin turvaamisessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan kansainvälistä yhteistyötä erityisesti Pohjoismaissa.

Digitaaliset tietovarannot

Digitaalisissa tietovarannoissa keskeistä on turvata tiedon hyödynnettävyys ja tietomaisuuksien saatavuus, eheys ja suojaus siten, että niihin voidaan luottaa myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittisten tietojen turvallisen siirtämisen ja säilyttämisen jatkuvuudenhallinnasta on huolehdittava. Lisäksi on varmistettava, ettei avoimissa tietokannoissa ole vapaasti saatavilla huoltovarmuuskriittisiin aloihin ja kohteisiin liittyviä tietoja, jotka voisivat vaarantaa kansallista turvallisuutta, maanpuolustusta tai sotilaallista huoltovarmuutta. Kriittisten kansallisten tietovarantojen suojaaminen on ensisijaista tilanteissa, joissa kansainvälistä tietoliikennettä rajoitettaisiin tai jouduttaisiin Suomen toimesta rajoittamaan.

Yhteiskunnan kannalta kriittiset tietovarannot, -palvelut ja -järjestelmät määritellään ja tunnistetaan, ja varmistetaan niiden toimintavarmuus sekä turvallisuus.

Digitaaliset järjestelmät

Yhteiskunnalle kriittisten digitaalisten järjestelmien huoltovarmuuden turvaamisessa ja kehityksessä huomioidaan nykyisten järjestelmien kriittisten toiminnallisuuden jatku-

vuus sekä kehitetään ennakoiden uusia ratkaisuja digimurroksessa nopeasti muodostuvien uhkien riskienhallitsemiseksi. Nämä sisältävät kansalliset tilannekuvajärjestelmät häiriöiden hallintaan, kyberturvallisuuden ja -puolustuksen järjestelmät, kansalliset salausteknologiset kyvyt, sekä uudet teknologiat ja niiden tuottajat. Esimerkiksi kvanttiteknologian, tekoälyteknologioiden sekä robotiikan kehittyessä niiden vaikutukset huoltovarmuuden ja jatkuvuuden hallinnan toteutumiseen on otettava huomioon varautumisessa. Rakennetun ympäristön sisältämien lähi- ja etähallittavien automaatio- ja muiden järjestelmien suojaamiseen on lähitulevaisuudessa kiinnitettävä enemmän huomiota, erityisesti kun ne liittyvät kriittisen infrastruktuurin toimintoihin.

Kyberturvallisuus

Suomi varautuu kyberuhkiin ennakoivasti. Kyberturvallisuus on poikkihallinnollinen kaikkia hallinnonaloja koskeva teema. Kansallinen kyberturvallisuusstrategia on uudistettu vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä (Suomen kyberturvallisuusstrategia 2024–2035, Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2024:11). Yhteiskunnan kriittisten toimintojen kyberturvallisuutta kehitetään siten, että varautumistoimenpiteiden suunnittelu ja toteutus perustuvat riskienhallintaan ja huomioidaan lisäksi järjestelmien elinkaaren kattava kyberturvallisuus ja toimialakohtaiset erityistarpeet. Kiinnitetään huomiota toimintojen suojaamisen, häiriöiden havaitsemisen ja niihin reagoimisen lisäksi tilanteesta palautumiseen.

EU:ssa on reagoitu muuttuneeseen kybertoimintaympäristöön ottamalla käyttöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2555 toimenpiteistä kyberturvallisuuden yhteisen korkean tason varmistamiseksi kaikkialla unionissa, asetuksen (EU) N:o 910/2014 ja direktiivin (EU) 2018/1972 muuttamisesta sekä direktiivin (EU) 2016/1148 kumoamisesta (NIS2-direktiivi). NIS2-direktiivi yhdenmukaistaa yhteiskunnan kriittisten sektoreiden kyberturvallisuusriskienhallinta- ja raportointivelvoitteiden vähimmäistasoja. Suomi toimeenpanee velvoitteet osana kansallista lainsäädäntöä.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi kyberturvallisuutta vahvistetaan tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin kanssa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti huomioiden sen, että iso osa kriittisestä infrastruktuurista on yksityisessä omistuksessa. Suomalainen kyber- ja informaatioturvallisuusosaaminen varmistetaan panostamalla konkreettisella tavalla alan koulutukseen. Erityisesti huomioidaan täydennyskoulutusten mahdollisuus tieto- ja kyberturvallisuusosaamisen lisäämisessä julkisella sektorilla. Kriittisten toimijoiden tueksi on tuotettava riittävän laadukas tilannekuva, tiedonvaihto ja havainnointikyky ajantasaisten suojaavien toimenpiteiden määrittämiseksi ja toteuttamiseksi. Järjestetään riittävässä laajuudessa harjoituksia varautumistoimien kehittämisen, valmiuden ylläpidon ja yhteistoiminnan tueksi.

3.3 Kansalaisvarautuminen

Omatoiminen varautuminen sekä väestön hyvä turvallisuusosaaminen ovat tärkeä osa varautumista ja huoltovarmuutta, ja ne parantavat yhteiskunnan kriisinsietokykyä. Kotitalouksien omatoiminen varautuminen antaa viranomaisille liikkumatilaa toimia sekä vapauttaa viranomaisten resursseja tilanteen palauttamiseksi normaaliksi erilaisissa kriisitilanteissa. Hyvin toteutunut kotitalouksien varautuminen vahvistaa itsessään merkittävästi yhteiskunnan kriisinsietokykyä. Kotitalouksien kykyä toimia kriisitilanteissa on kehittävä määrätietoisesti. Kansalaistaidot, mukaan lukien informaatio- ja medialukutaito, on otettava huomioon osana opetusta ja koulutusta. Myös kotitalouksien omatoimisen varautumisen toimintamalleja on kehitettävä lisäämällä koulutusta ja viestintää. Viestinnässä on huolehdittava monikielisyydestä sekä monikanavaisuudesta. Järjestöillä on myös keskeinen rooli varautumisessa ja erilaisten kriisitilanteiden hoitamisessa sekä näiden taitojen kouluttamisessa ja viestinnässä. Lisäksi viranomaisten selkeä ja oikea-aikainen viestintä kriisitilanteissa on olennaista.

Viranomaiset ja järjestöt ovat laatineet yhdessä 72 tunnin varautumissuositukset kotitalouksille. Varautumissuositusten sisältöjä sekä paikallisia yhteisöjä osallistavaa varautumistoimintaa kehitetään. Suositusten ympärille on rakennettu myös koulutusohjelma.

Henkinen kriisinkestävyys on osa kokonaisturvallisuutta. *Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista. Kansalaisten luottamuksella viranomaisiin ja poliittisiin päätöksiin on merkittäviä vaikutuksia yhteiskunnan henkiseen kriisinkestävyteen sekä kriiseistä selviämiseen ja toipumiseen. Myös kulttuuri tukee henkistä kriisinkestävyttä.*

Kalastus, metsästys ja luonnonvaraisten marjojen ja sienien kerääminen sekä kotitarveviljely vahvistavat omatoimista varautumista. Luonnon virkistyskäyttö ylläpitää kansalaisten fyysistä ja henkistä kuntoa sekä toimintakykyä erilaisissa tilanteissa. Luonnon virkistyskäytöllä tarkoitetaan vapaa-aikana virkistyymistarkoituksessa tapahtuvaa liikkuamista ja oleskelua luonnossa. Kansalaisten omatoimisen ampumaharjoittelun mahdollisuuksien turvaaminen vahvistaa kansalaistaitoja, fyysisen kunnan ylläpitämistä ja harrastusyhteisöjen toimintakykyä sekä normaaliolojen kokonaisturvallisuuden ylläpitämisessä että erilaisissa kriisitilanteissa. Vastuuviranomaiset turvaavat ampumaharjoittelumahdollisuuksien kattavuuden.

3.4 Huoltovarmuuden alueellinen ulottuvuus

Aluetason huoltovarmuustoiminnan tavoitteena on, että huoltovarmuuden kannalta kriittiset alueelliset toiminnot on turvattu erityisesti pitkäkestoisissa ja vakavissa häiriötilanteissa eri toimijoiden yhteistyöllä. Toiminta tukee ja kehittää myös eri toimijoiden häiriönsietokykyistä yhteistoimintaa. Alueellisen huoltovarmuustoiminnan päätehtäviä ovat elinkeinoelämän ja viranomaisten jatkuvuudenhallinnan tukeminen ja varautumistoimien yhteensovittaminen, elinkeinoelämän varautumisen yhteistoimintaverkoston ylläpito ja kehittäminen, alueellinen riskiarviointi huoltovarmuuden näkökulmasta sekä alueellisen huoltovarmuuden jatkuva kehittäminen.

Varautumisesta ja huoltovarmuudesta vastaavat viranomaiset ja huoltovarmuusorganisaatio ylläpitävät ja kehittävät huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvittavaa poikkisektoraalista varautumista aluetasolla sekä varmistavat elinkeinoelämän, julkishallinnon ja kolmannen sektorin alueellisen yhteistoiminnan ja tiedonvaihdon tunnistaen ja huomioiden myös paikallisella tasolla toimivat yhteisöt. Kehittämistyössä huomioidaan varautumiseen vaikuttavat alueelliset ja paikalliset erityispiirteet ja erot. Huoltovarmuusorganisaation alueellisen toiminnan kehittämistä ja yhteensovittamista muun toiminnan kanssa on jatkettava. Alueellisen ja paikallisen varautumisen yhteensovittamista edistetään Turvallisuuskomitean 22.6.2022 antaman suosituksen¹ mukaisesti.

Valtion aluehallintouudistuksen osana valmistellaan uudistus, jossa osa nykyisistä ELY-keskusten tehtävistä ja lisäksi eräitä muita kehittämis- ja rahoitustehtäviä kootaan perustettaviin elinvoimakeskukseen. Alueellisen valmiuden ja varautumisen koordinaatio-tehtävää tarkastellaan osana aluehallintouudistusta. Julkishallinnon ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä huoltovarmuusasioissa ovat jatkossa tukemassa valmisteilla olevat elinvoimakeskukset. Elinvoimakeskusuudistuksen toimeenpanon tavoiteaikataulu on vuosi 2026.

Ministeriöt kartoittavat yhteistyössä oman hallinnonalansa mahdolliset säännösmuutostarpeet alueellisen huoltovarmuustoiminnan toimivalta-, yhteistyö- ja johtamisprosessien kehittämiseksi ja selkeyttämiseksi. Ministeriöiden tulosohtausprosesseissa kiinnitetään huomiota huoltovarmuuteen liittyviin kysymyksiin. Valtakunnalliset, alue- ja paikallistason viranomaiset ja huoltovarmuusorganisaatio syventävät yhteistä harjoitustoimintaan ja tilannekuvan kokoamiseen liittyvää yhteistyötä.

¹ Turvallisuuskomitean suositus <https://turvallisuuskomitea.fi/turvallisuuskomitean-suositus-alueellisen-ja-paikallisen-varautumisen-yhteensovittamisen-edistamiseksi/>

Yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa laadittavat alueelliset riskiarviot muodostavat riskiperusteisen pohjan aluetason huoltovarmuus- ja varautumistyölle. Varautumisesta ja huoltovarmuudesta vastaavat alue- ja paikallistason viranomaiset päivittävät tai tarvittaessa laativat yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation alueellisten toimijoiden kanssa varautumissuunnitelmat suhteessa keskeisiin kansallisiin ja alueellisiin riskeihin. Jatkuvien riskien arviointiprosessien sekä valtakunnan että aluetasolla tulee johtaa riskien hallinnan toimenpiteisiin ja varautumisen tason nousuun.

Alueellinen varautumissuunnittelu kytketään tiiviimmin kansallisen tason huoltovarmuuden suunnitteluun ja ohjaamiseen. Alueellisissa varautumissuunnitelmissa tunnistetaan ja huomioidaan erilaisten alueiden erityispiirteet ja kolmannen sektorin toimijat.

Yhteiskunnan huoltovarmuuden ja peruspalveluiden paikallisessa ja alueellisessa varmistamisessa kunnilla ja hyvinvointialueilla on keskeinen rooli. Tämä korostuu kriittisen infrastruktuurin kriinkestävyyteen sekä väestön toimintakykyyn ja henkiseen kestävyteen liittyvissä tehtävissä. Kuntien mahdollisuuksia huolehtia huoltovarmuudesta kehitetään sekä kuntien välistä huoltovarmuusyhteistyötä edistetään.

Hyvinvointialueiden, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien rooli on merkittävä huoltovarmuuskriittisten toimintojen jatkuvuuden turvaamisessa. Ne varmistavat sekä sopimuksellisin menettelyin että varautumissuunnitelmien yhteensovittamisella omien kriittisten toimintojensa jatkuvuuden myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kunnat ja hyvinvointialueet määrittävät yhteistyössä vastuuministeriöiden, keskushallinnon ja huoltovarmuusorganisaation kanssa varautumissuositukset niiden vastuulla oleville huoltovarmuuden kannalta kriittisille toiminnoille. Lisäksi kunnat ja hyvinvointialueet kehittävät varautumiseen ja huoltovarmuuteen liittyvää verkostoyhteistyötä ja selvittävät yhteistyössä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa edellytykset tiivistää yhteistyötä huoltovarmuusorganisaation kanssa. Verkostoyhteistyössä tunnistetaan ja huomioidaan maaseutualueilla ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla toimivien kolmannen sektorin toimijoiden rooli.

3.5 Huoltovarmuuden tilanneseuranta ja ennakointi

Nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä tilannekuva- ja ennakointityö ovat keskeisessä roolissa. Huoltovarmuuden turvaamiseksi on tunnistettava ennakoivasti huoltovarmuutta uhkaavia tapahtumia ja ilmiöitä. Tämä tavoite saavutetaan keräämällä ajantasaista ja kattavaa tilannekuvaa, joka mahdollistaa eri toimijoiden keskinäisriippuvaisuuksien ja heijastevaikutusten havaitsemisen. Tilannekuvatyö tukee myös huoltovarmuuskriittisten organisaatioiden omaa jatkuvuudenhallintaa sekä tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden käynnistämistä oikea-aikaisesti. Toimintaympäristön seurannalla tuotetaan analyyseja ja ennakoititietoa huoltovarmuutta tukevien päätösten sekä toimenpiteiden kohdentamiseksi.

Valtioneuvostossa tehdään poikkihallinnollisesti strategista ennakointia, joka tuottaa ennakoivaa toimintaympäristöanalyysiä varautumiseen liittyvän päätöksenteon tueksi. Hallinnonalat ylittävä strateginen ennakointi mahdollistaa koko valtioneuvoston ja Huoltovarmuuskeskuksen yhteisen ymmärryksen myös huoltovarmuuteen vaikuttavista tulevaisuuden ilmiöistä ja kehityskuluista. Huoltovarmuuskeskus kokoaa ennakoititietoa huoltovarmuuskriittisiltä toimijoilta pooliverkostonsa kautta ja tukee näin valtioneuvoston poikkihallinnollista ennakointia.

Tiedonvälittäminen ja analysointi edellyttävät verkostomaista yhteistyötä. Ajantasaista tilannekuvaa ja tiedon jakamista voidaan käyttää laajasti yhteiskunnan eri toimijoiden, erityisesti yritysten, itsenäisen jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen edistämiseksi ja ohjaamiseksi. Tiedonvälityksen osalta on syytä kiinnittää huomiota keskeisen turvaluokitellun tiedon viiveettömään välittämiseen sekä tiedonvälittämisen kaksisuuntaisuuteen. Lisäksi on varmistettava, että kaikilla relevanteilla viranomaistoimijoilla on käytössään turvaluo-

kitellut järjestelmät sekä henkilöstöllä voimassa olevat tietojen käsittelyoikeudet ja turvallisuuspalvelut.

Valtioneuvoston tilannekeskus vastaa turvallisuustilanteeseen liittyvän tilannekuvan kokoamisesta, analyysistä ja jakamisesta Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston päätöksenteon tueksi valtioneuvoston tilannekeskuksesta annetun lain (300/2017) mukaisesti. Huoltovarmuuskeskus kokoaa huoltovarmuuden ajantasaista ja kattavaa tilannekuvaa huoltovarmuusorganisaatiolta. Valtioneuvoston tilannekeskus ja Huoltovarmuuskeskus kehittävät yhteistyötään tilannekuvatyössä. Kattava tilannekuvatyö edellyttää riittävien tiedonsaantioikeuksien varmistamista tarvittaville viranomais toimijoille. Ulkoministeriön edustustoverkolla on tärkeä rooli huoltovarmuuteen liittyvien kansainvälisten kehityskulujen seurannassa ja raportoinnissa.

Yhteisiä tilannekuva- ja viestintätyökaluja kehitetään ja niiden käyttöä harjoitellaan vakaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi.

3.6 Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus

Kaikkien toimialojen yhteinen haaste on huolehtia henkilöstön osaamisesta. Osaavan työvoiman saatavuus on myös kysymys, joka heijastuu huoltovarmuustyöhön. Keskeisten sektoreiden kriittisen osaamisen hallintaa arvioidaan poikkihallinnollisessa yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation kanssa. Tavoitteena on laatia keskeisillä sektoreilla lyhyen ja pitkän aikavälin tiekartta huoltovarmuuskriittisten tehtävien osaamisen pullonkaulojen ratkaisemiseksi. Tiekartassa kuvataan osaamisen tarpeiden nykytila, koulutuksen järjestäjäverkko, haasteet ja ratkaisuehdotukset sekä näiden pohjalta ehdotettavat toimenpiteet. Tiekartan valmisteluun osallistetaan elinkeinoelämän ja yritysten edustajia. Huolehditaan huoltovarmuuden kannalta kriittisten koulutuskokonaisuuksien säilymisestä korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen tarjonnassa. Tiekartan valmistelu aloitetaan pilottihankkeella.

Valmiuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä arvioidaan virkatyönä, miten osaavan työvoiman saatavuus turvataan valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittisissä ammattiryhmissä.

Pienten ja keskisuurten yritysten sekä kansalaisten tietoisuus osaamisen merkityksestä huoltovarmuuden turvaamisessa on tärkeää.

4. Eri hallinnonalojen huoltovarmuustavoitteista ja kehittämiskohteista

Varautumisen tavoitteena on elintärkeiden palvelujen ja infrastruktuurin toiminnan jatkuvuuden turvaaminen normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuuden toimialakohtaisessa varautumisessa keskeinen tavoite on tunnistaa ne toiminnot ja toimintojen väliset keskinäisriippuvuudet, joiden häiriötön toiminta on Suomen huoltovarmuuden kannalta välttämätöntä. Keskinäisriippuvuuksien kasvu vaatii entistä parempaa kriittisten arvoketjujen tunnistamista ja hallintaa. Ministeriöt ja huoltovarmuusorganisaatio edistävät toimialojen normaaliolojen yhteistyötä, joka on laajennettavissa normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaatimuksiin.

Ministeriöt johtavat, valvovat ja sovittavat yhteen poikkeusoloja sääntelevän valmiuslain mukaista varautumista omilla toimialoillaan. Valmiuslain veloitteen mukaisesti viranomaisten on huolehdittava omien valmiussuunnitelmiansa laatimisesta ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluista ja muista toimenpiteistä. Erityinen painopiste varautumissuunnittelussa on sotilaalliseen voiman käyttöön sekä hybridiuhkiin ja geopoliittisiin riskeihin varautuminen.

Huoltovarmuusorganisaation poolit huolehtivat oman toimialansa elinkeinoelämän yleisten varautumissuunnitelmien laatimisesta ja tukevat pooliin kuuluvien yritysten va-

rautumissuunnittelua. Huoltovarmuuskeskus laatii kokonaisnäkemyselinkeinoelämän kriittisten toimialojen varautumissuunnitelmista.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi valtion on varmistettava tarvittavin toimenpitein keskeisiin kansallisiin turvallisuusetuihin liittyvän kriittisen osaamisen sekä palvelutuotannon saatavuus. Huoltovarmuuden kannalta kriittisen työvoiman saatavuus on turvattava mahdollisimman hyvin myös tilanteissa, joissa valtion rajat ylittävää liikkuvuutta rajoitetaan. Huoltovarmuuskriittisen henkilöstön työnteon mahdollistamiseksi myös peruspalveluiden on toimittava kriisitilanteissa.

Vastuuviranomaiset laativat suunnitelman ja toimenpiteet yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation kanssa laboratoriopalveluiden saatavuuden varmistamiseksi, huomioiden kemialliset, biologiset ja säteilyvaaratilanteet.

4.1 Energiahuolto

Energiahuoltovarmuus perustuu monipuoliseen ja hajautettuun sähkön- ja lämmöntuotannon rakenteeseen, varastoitaviin polttoaineisiin, toimiviin energiamarkkinoihin, monipuolisiin polttoaineiden hankintalähteisiin, toimintavarmoihin siirto- ja jakelujärjestelmiin sekä sektori-integraatioon, joka tarkoittaa eri energiasektorien yhdistämistä niin, että ne voivat tasapainottaa toistensa kulutus- ja tuotantopiikkejä.

Energiajärjestelmä sähköistyy, ja tuuli- ja aurinkoenergian tuotanto lisääntyvät nopeasti, minkä vuoksi säästä riippumattomien ja säätökykyisten energiantuotantotapojen sekä kysyntäjoustopuun ja energianvarastoinnin toimintaedellytykset on varmistettava. Puhdasta vetyä hyödyntävä teknologia huomioidaan osana tulevaisuuden puhdasta energiajärjestelmää ja energiavarastoinnin kehittämistä.

Keskeistä on siirto- ja jakelujärjestelmien toimintavarmuus myös häiriötilanteissa. Järjestelmien kannalta välttämättömät tiedonsiirtoyhteydet on lisäksi varmistettava. Osaavan henkilöstön, varaosien ja komponenttien sekä korjauskaluston saatavuus on varmistettava.

Vesi- ja ydinvoimalla on tärkeä rooli sähköjärjestelmän perus- ja säätövoimana sekä järjestelmän riittävän vakauden ja inertian (sähköjärjestelmän pyöriin massoihin varastoituneen liike-energian tuoma järjestelmän kyky vastustaa muutoksia taajuudessa) turvaamisessa. Sähköpalautukseen soveltuvien alueellisten saarekkeiden toteutusedellytykset on selvitetävä. Yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittisten toimintojen, kuten polttoainejakelun, liikenteen latausverkoston sekä päivittäistavarahuollon, toiminta pitkäaikaisessa sähkösaannin häiriössä on varmistettava. Lähes kaikki lämmöntuotantomuodot ovat riippuvaisia sähköstä, mikä on huomioitava sähkön huoltovarmuussuunnittelussa. Energiankäyttäjien omaa varautumista energian saannin häiriöiden varalta on edistettävä.

Lämmöntuotanto on sähköistymässä, mutta pitkään eletään tilanteessa, missä lämmöntuotanto perustuu polttoaineiden käyttöön. On turvattava kaukolämmön tuotantokapasiteetti ja polttoainelogistiikka. Yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon toimintaedellytysten turvaaminen edesauttavat toimintavarmun kaukolämpöjärjestelmän ylläpitoa.

Toimijoiden eri yhteiskunnan sektoreilla on suunniteltava varautumistoimet ja toimien vastuutus energianjakelun keskeytymisen varalle. Varautumissuunnittelun toimeenpanossa yritysten, viranomaisten ja kolmannen sektorin varautumisyhteistyötä on kehitettävä. Eri sektoreiden yhteistoimintaa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on harjoitettava säännöllisesti kaikilla tasoilla.

Yhteiskunnan tietointensiivisyys ja järjestelmien keskinäisriippuvuus näkyvät erityisesti liikenne-, tietoliikenne- ja energiajärjestelmien keskinäisriippuvuuden kasvussa. Tämä riippuvuus kasvaa tulevaisuudessa siirryttäessä digitaalisiin liikennepalveluihin ja autonomisiin liikennevälineisiin.

Materiaalisen varautumisen kehittämistä on arvioitava erityisesti kriittisten varaosien osalta. Puuperäisten polttoaineiden saatavuutta on parannettava normaaliolojen vakavissa

häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kehittämällä puupolttoaineiden varastointia huoltovarmuuden tarpeisiin. Puun riittävydestä on huolehdittava luomalla maahamme puuterminaaliverkosto tai vastaava ratkaisu saatavuuden varmistamiseksi, jossa huomioidaan myös huoltovarmuustarpeet, varmistamalla alempiasteisten teiden ja siltojen kunto, kannustamalla metsän hoitoon sekä varmistamalla osaavan työvoiman ja soveltuvan kaluston saatavuus. Siirryttäessä uuteen energijärjestelmään on huolehdittava siirtymäkauden lämmöntuotannon huoltovarmuudesta, kuten polttoturpeen asemasta.

Polttoaineiden varastoinnin taso on määriteltävä kriisiajan tarpeen perusteella, jolloin on arvioitava muun muassa sähkön- ja lämmöntuotannon kapasiteetin sekä liikenteen, sotilaallisen maanpuolustuksen ja sisäisen turvallisuuden viranomaisten kulutustarvetta. Lähtökohdana arvioinnille on vähintään viiden kuukauden kriisiajan energian tarve. Öljyn varastoinnissa on huomioitava myös kaasun saannin ongelmatilanteet. Fossiilisilla polttoaineilla on tärkeä rooli varautumisessa hyvän varastoitavuutensa ansiosta.

Uusiutuvien polttoaineiden huoltovarmuusvarastointia on arvioitava. Lisäksi arvioidaan bioenergian huoltovarmuusmaksuvelvollisuuden laajentamista. Varmuusvarastoinnista vastaa Huoltovarmuuskeskus ja velvoitevarastoinnista yritykset. Polttoaineiden laatuvaatimusten ja polttoaineiden käytön lupaehtojen lieventämistä poikkeusoloissa tulee harkita. Polttoaineiden maa- ja merikuljetusten jatkuvuus tulee turvata.

Ulkomaille sijoitettavan öljyn velvoitevaraston osuus voi olla enintään 30 prosenttia. Varmuusvarastoinnissa on arvioitava mahdollisuudet pohjoismaiseen yhteistyöhön. Varmuusvarastointia kehitetään yhteistyössä Naton kanssa huomioiden myös sotilaalliset näkökohdat. On arvioitava myös lentopetrolin varastoinnin määrätavoitetta ja sijoittamista huomioiden myös sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet.

Polttoaineiden velvoitevarastointia on kehitettävä huomioiden se, että uusiutuvaan energiaan perustuvien liikennepolttoaineiden jakeluvelvoite vaikuttaa varastointivelvoitteen määräytymiseen. LNG-logistiikan pullonkaulojen vuoksi kehitetään myös maakaasun velvoitevarastointia etenkin CHP-kapasiteetin käytettävyyden varmistamiseksi sähkön huippukulutustilanteiden varalta. Vedyn, biokaasun ja muiden uusiutuvien kaasujen kasvava merkitys tulee huomioida sekä putkikaasun että ns. off grid -käytön osalta.

Suunnitelmat sähkön, kaukolämmön ja polttonesteiden säännöstelemiseksi sekä puuhuollon turvaamiseksi on päivitettävä.

Valtiolla on oltava osake-enemmistö ja määräysvalta sähkön kantaverkonhaltijassa ja maakaasun siirtoverkonhaltijassa ja tärkeimmissä maakaasun tuontiyhteyksissä. Kunnat ovat omistajina monissa energiayhtiöissä, jolloin huoltovarmuus on perusteltua huomioida kuntien omistamien energia-yhtiöiden omistajaohjauksessa. Lainsäädännöllä varmistetaan sähkön kantaverkon ja kaasun siirtoverkon sekä näiden järjestelmävästävien toimintakyky ja ohjataan niiden toimintaa poikkeusoloissa.

4.2 Kuljetusten jatkuvuus

Suomen logistinen asema on muuttunut Venäjän hyökkäyssodan myötä ja muutoksen arvioidaan olevan pysyvä. Tämä heijastuu myös kuljetuksiin sekä liikennejärjestelmän ja -infrastruktuurin kehittämiseen ja suunnitteluun. Ilmastonmuutos ja sen hillitsemiseen tähtäävät toimenpiteet vaikuttavat kuljetuksiin ja liikennejärjestelmiin. Digitalisoituminen mahdollistaa toiminnan kehittämisen, kuten digitaalisiin järjestelmiin perustuvan paikannuksen ja ohjausjärjestelmien sekä niihin liittyvien sovellusten hyödyntämisen logistikassa. Suomen pitää kehittää liikenteen infrastruktuuria ja palveluita koskevia tietovarantoja tukemaan kriittisiä kuljetuksia.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja väestön toimeentulon tarvitsemien kuljetusten edellytykset turvataan kaikissa tilanteissa. Kuljetusten infrastruktuuri ja keskeiset logistiset ketjut sekä kriittisen kuljetuskaluston EU-sääntelyn mukainen huolto-, korjaus- ja varaosapalvelu ja käyttövoiman saanti varmistetaan.

Siviiliyhteiskunnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen kuljetustarpeet on sovittava yhteen. Molemmille varmistetaan riittävät toiminnan edellytykset Puolustusvoimien valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa. Merkittävä osa yhteiskunnan kuljetuksista hoidetaan markkinaehtoisesti myös poikkeusoloissa.

Kuljetuslogistisen järjestelmän toimivuus ja turvallisuus sekä yhteiskunnan toiminnan ja huoltovarmuuden edellyttämät kriittiset sisäiset ja ulkomaankaupan kuljetukset tarvittavine tukipalveluineen varmistetaan normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Suomen ulkomaankaupan maa-, ilma- ja meriliikenneyhteydet, maarajojen ylityspaikat, logistiikkakeskukset, terminaalit, satamat, lentokentät sekä väestön toimeentulon ja työ- ja elinkeinoelämän tarvitsemat Suomen sisäiset kriittiset kuljetukset varmistetaan niin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa. Kotimaisten varustamojen aluskannan säilymisestä huolehditaan. Suomen valtiolla on valmius antaa tarvittaessa valtioneuvoston vakuutuslaitoksen myöntämälle vahinkovakuutukselle eli käytännössä tulla jälleenvakuuttajan sijaan tilanteissa, joissa kaupallisia vakuutuksia ei ole saatavissa. Vakuutustakuusta säädetään tarkemmin poikkeusolojen vakuutustakuusta annetussa laissa (408/2007).

Kuljetusten turvaamisessa on huomioitava Suomen riippuvuus kansainvälisistä verkostoista ja markkinoista. Suomen ympärivuotisten merikuljetusten mahdollisimman hyvää toimintavarmuutta sekä jatkuvuus on turvattava. Normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa huomioidaan vaihtoehtoiset kuljetusreitit. Kuljetusreitteihin liittyvät riskit on tunnistettava ja varauduttava toteuttamaan toimenpiteitä, joilla kuljetuksia ohjataan vaihtoehtoisille kuljetusreiteille. Vaihtoehtoisten kuljetusreittien volyymin kasvuun varaudutaan suunnitelmalla ja harjoituksin sekä tarvittaessa rakentamalla tarvittavaa infrastruktuuria ja kuljetuskapasiteettia jo normaalioloissa.

Kriittinen satamaverkosto on kansallisesti turvattavaa infrastruktuuria. Liikenteen solmukohtien, kuten maaliikenneterminaalit, ratapihat, lentokentät, toimivuus on varmistettava. Kuljetusten kyberturvallisuusriskeihin ja -uhkiin varautumista on parannettava sekä määritettävä ja harjoitettava toimintaprosesseja tietojärjestelmien normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa.

Yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittiset tie-, raide-, vesi- ja lentokuljetuspalvelut on turvattava. Asiassa on huomioitava myös henkilöstön, kaluston ja ohjausjärjestelmien käytettävyys ja saatavuus normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittisille toimitusketjuille välttämättömien sähkön ja polttoaineiden saatavuus sekä tietojärjestelmien ja maksuliikenteen toimivuus on varmistettava.

Väyläinfrastruktuurin toimivuus on kuljetusten sujuvuuden kannalta tärkeää. Huoltovarmuuden ja varautumisen näkökulma otetaan huomioon väyläinfrastruktuurin suunnittelussa, kehittämisessä ja kohteiden priorisoinnissa. Rataverkon riittävään korjauskykyyn ja siihen liittyvään materiaaliseen varautumiseen on kiinnitettävä huomiota.

Elinkeinopoliittisin toimenpitein pidetään yllä merenkulkuelinkeinon riittävää kansainvälistä kilpailukykyä.

Kuljetusten jatkuvuuden varmistamisen keskiössä ovat viranomaisten ja elinkeinoelämän tiivis varautumisyhteistyö sekä liikennealan toimijoille asetetut varautumisvelvollisuudet.

4.3 Elintarvikehuolto

Elintarvikehuollon tehtävänä on turvata väestön riittävä ravinnon saatavuus, laatu ja turvallisuus kaikissa tilanteissa. Elintarvikehuollossa koko arvoketjun on toimittava. Elintarvikealan toimiva yhteistyö muodostuu toisiaan tukevasta alkutuotannon, elintarviketeollisuuden, päivittäistavarakaupan ja jakelun sekä ruokapalvelutoimialan toiminnoista ja niihin tiiviisti liittyvästä viranomaisyhteistyöstä.

Kannattava alkutuotanto (maa- ja kalatalous) sekä osaaminen ja jatkuvuuden varmistaminen ovat elintarvikehuollon turvaamisen perusedellytyksiä. Keskeistä on alkutuotanto-

non monipuolisuuden ja riittävän laajuuden turvaaminen sekä kriittisten tuotantopanosten saatavuuden varmistaminen (ml. logistiikan turvaaminen) ja alkutuotannon digitaalisen ympäristön turvaaminen. Alkutuotannossa tarvittavien tuontiraaka-aineiden ja -tuotantopanoksien suhteellista osuutta vähennetään mahdollisuuksien mukaan muun muassa valkuaiskasvien tuotantoa ja paikallista energiatuotantoa lisäämällä sekä ravinteiden kierrätystä tukemalla. Lisäksi on turvattava lannoitteiden ja lannoiteraaka-aineiden kansallisen elintarvikehuollon turvaamisen kannalta riittävä saatavuus.

Valtioneuvosto vaikuttaa Euroopan unionin maatalouspolitiikkaan siten, että yhteinen maatalouspolitiikka ja kansalliset toimet mahdollistavat maatalouden toimintaedellytykset kaikkialla Suomessa. Ruoantuotanto on maatalouden tärkein tehtävä ja huoltovarmuuden perusta. Tavoitteena on varmistaa huoltovarmuuden kannalta riittävän omavaraisen kotimaisen alkutuotannon jatkuvuus.

Valtion varmuusvarastoissa pidetään viljaa kotimaisen tarjonnan varmistamiseksi normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen varalta siten, että käytettävissä oleva määrä vastaa vähintään kuuden kuukauden keskimääräistä kulutusta ihmisravinnoksi. Huoltovarmuuskeskus arvioi kuitenkin jatkuvasti mahdollista tarvetta tarkastaa viljan varmuusvarastoinnin tasoa. Lisäksi varmuusvarastoidaan kylvösiemeniä, rehuvalkuaista ja muita välttämättömiä alkutuotannon tuotantopanoksia. Selvitetään tarve varmuusvarastoida myös muita rehuja kuin rehuvalkuaista sekä valkuaiskasvien siemeniä (herne ja härkäpapu). Varmistetaan, että rehun lisäaineita, jotka on hyväksytty vähentämään kontaminaation siirtymistä rehusta eläimiin ja elintarvikkeisiin, sekä niitä sisältäviä rehuseoksia, on tarvittaessa saatavilla.

Selvitetään ja toteutetaan kriittisimmät kalatalouden huoltovarmuutta tukevat toimenpiteet, kuten alkutuotannon varmuusvarastointitarve vesiviljelyn kriittisten tuotantopanosten osalta (erityisesti rehut, lääkkeet ja rokotteet). Selvitetään, miten normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa voidaan turvata kalan saatavuus jalostusyrityksille.

Elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja alkutuotannon asemaa parannetaan. Kasvinjalostukseen ja lajikkeiden ylläpitoon varataan riittävät taloudelliset resurssit, jotta Suomen pohjoisiin viljelyolosuhteisiin sopivia kasveja ja lajikkeita on viljelijöiden käytettävissä myös tulevaisuudessa. Alkutuotantoa autetaan sopeutumaan tutkimuksen ja neuvonnan avulla muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin ja sään ääri-ilmiöihin. Uusien kasvintuhoojien ja eläintautien leviämistä ehkäistään. Kasvu- ja kuiviketurpeet ovat strategisesti tärkeitä raaka-aineita elintarvikehuoltomme näkökulmasta polttoturpeen ohella. Turpeen saatavuuden varmistaminen kasvualustoihin ja kuivikkeeksi on välttämätöntä kotimaisen puutarha- ja kotieläintuotannon toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Alkutuotantoon varautumista ja huoltovarmuustoimintaa normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta kehitetään yhteistyössä valtionhallinnon, alueellisten ja paikallisten viranomaisten, muiden toimijoiden mukaan lukien järjestöjen sekä elintarvikealan toimijoiden kesken.

Elintarviketeollisuus on elintarvikehuollon osa, jossa on tärkeää taata raaka-aineiden, prosesseissa tarvittavien materiaalien ja elintarvikepakkausmateriaalien riittävä saatavuus sekä energian häiriötön saanti. Elintarvikkeiden varmuusvarastointi siten, että sillä pystytäisiin varmistamaan laajamittaisesti elintarvikehuolto, ei suuren volyymin ja varastointiin liittyvien olosuhde- ja säilyvyyskysymysten takia ole realistista. Tämän vuoksi on huolehdittava elintarviketeollisuuden kapasiteetin ja tuotantokyvyn säilymisestä ja tuotannon jatkuvuudesta sekä elintarviketuotannon logististen ratkaisujen toimivuudesta myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa.

Elintarvikkeet ovat määrällisesti suurin ja tärkein osa päivittäistavaroita. Päivittäistavarakaupan toimitusketjussa on keskeistä huolehtia hankinnan, jakelukeskusten ja logistiikan jatkuvuudenhallinnasta, varautumisesta ja toimintaedellytyksistä. Erityisenä kehityskohteena on elintarvikelogistiikan toimintavarmuuden kehittäminen alkutuotannosta vä-

hittäiskauppaan asti kaikkialla Suomessa. Tulevaisuudessa ruokapalveluita tarjoavat toimijat huomioidaan aikaisempaa paremmin. Tärkeimpiä toimijoita tässä ovat koulujen ja varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden ruokapalvelut ja muut kriittiseksi luokiteltavat ruokapalvelut. Markkinoiden toimintavarmuuden turvaamisen lisäksi kehitetään vaihtoehtoisia ruoan jakelumalleja normaaliolojen vakaviin häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin. Jatketaan päivittäistavaruuden toimintaedellytysten kehittämistä normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden varalle rakentamalla toimintavarmaa myymäläverkostoa. Maaseutualueiden kyläkauppojen toimintaa tuetaan, sillä tuella on merkitystä maaseutualueiden päivittäispalveluiden saatavuuteen ja sitä kautta huoltovarmuuteen maaseutualueilla.

4.4 Vesihuolto

Vesihuolto on peruspalvelu, joka on turvattava yhdyskunnille, sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille, elintarviketuotannolle, sotilaalliselle maanpuolustukselle sekä huoltovarmuuskriittiselle tuotannolle ja palveluille kaikissa turvallisuustilanteissa.

Vastuuviranomaiset, vesihuoltolaitokset ja veden käyttäjät huolehtivat vesivarojen kestävästä käytöstä ja jätevesien asianmukaisesta käsittelystä. Varautumisen suunnittelusta sekä varautumistoimien toimeenpanosta vastaavat vesihuoltolaitokset, jotka tekevät yhteistyötä viranomaisten, kuntien sekä kriittisten asiakkaidensa kanssa. Vesihuoltolaitokset varautuvat häiriöihin mukaan lukien fyysinen ja kyberturvallisuus, sähkön, energian sekä kriittisten prosessikemikaalien ja tarvikkeiden ja varaosien saantihäiriöt, poikkeukselliset sää- ja raakavesitilanteet, osaavan henkilöstön käytettävyys sekä hybridiuhat. Vesihuolto on riippuvainen myös tieto- ja viestintäverkkojen toimivuudesta sekä tutkimuslaboratorioiden palveluista.

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset, vesihuoltolaitokset sekä muut alueelliset toimijat määrittävät varautumistason, jolla varmistetaan vesihuollon riittävät palvelut kaikissa tilanteissa. Suunnitelmaa tukemaan määritetään valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti tarvittavat varautumistoimenpiteet palvelutason saavuttamiseksi. Toimintavarmuutta heikentävä vesihuoltoinfrastruktuurin korjausvelka on valtakunnallisesti huomattava. Vesihuoltolaitosten toimintavarmuutta ja taloudellisia toimintaedellytyksiä on edistettävä parantamalla omaisuudenhallintaa ja muuttamalla vesihuollon järjestämisen rakenteita.

Vesihuoltolaitokset selvittävät yhteistyössä energia-, laite- ja kemikaalitoimittajien kanssa edellytyksiä luoda järjestelmä kriittisten tuotannon tekijöiden jakeluhäiriön hallintaan ja etenevät mahdollisuuksien mukaan järjestelmän toteutukseen. Vesihuollon toimintavarmuus ja tehokas häiriötilannetoiminta edellyttävät yhteistyötä ja vastuista sopimista eri tahojen kanssa, kuten pelastuslaitoksen ja muiden viranomaisten, materiaalitoimittajien ja palveluntarjoajien sekä muiden vesihuoltolaitosten kanssa.

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset, vesihuoltolaitokset sekä muut alueelliset toimijat mukaan lukien kolmannen sektorin toimijat sovittavat yhteistyössä vesihuoltoon ja muuhun yhdyskuntatekniikkaan liittyvää jatkuvuudenhallintaa ja varautumista mm. harjoitusten avulla. Huoltovarmuuskriittiset toimijat ja toimipisteet määrittelevät veden tarpeensa, suunnittelevat toimintaansa vesihuollon häiriötilanteissa ja varmistavat veden saantinsa vaihtoehtoiset toimituslähteet yhteistyössä vesihuoltolaitosten kanssa.

4.5 Jätehuolto

Vastuuministeriö valmistelee tarvittavat jätehuoltoa koskevat viranomaissäännökset ja -menettelyt, joiden avulla laajoissa ja vakavissa häiriötilanteissa, kuten poikkeuksellisen suurissa öljy- ja kemikaalivahingoissa, säteilyvaaratilanteissa ja eläintautiepidemioissa, syntyvän jätteen keräys, kuljetus, välivarastointi ja käsittely kyetään järjestämään joustavasti ja turvallisesti huomioiden ympäristön- ja terveydensuojelunäkökohdat.

Vastuuviranomaiset ja jätealan toimijat määrittävät yhteistyössä jätehuollon vähimmäistason, joka järjestetään ja pyritään varmistamaan kaikissa tilanteissa, sekä kriittiset kohteet, joiden jätehuollosta ensisijaisesti huolehditaan. Suunnitelmaa tukemaan määritetään valtakunnallisesti ja alueellisesti tarvittavat varautumistoimenpiteet. Lisäksi vahvistetaan kiertotalouden roolia ja otetaan huomioon keskinäisriippuvuudet muiden toimialojen kanssa. Vastuuministeriö varmistaa yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa, että mahdollisessa raaka-aineiden vajauksessa käyttötarkoitukseen sopivia ja saatavilla olevia jätevirtoja ohjataan näihin tarkoituksiin.

4.6 Kriittinen teollisuus

Suomen talous on riippuvainen menestyvästä vientiteollisuudesta. Suomalaisen teollisuuden toimintaedellytysten ja kilpailukyyn varmistaminen on huoltovarmuuden perusta. Valtio edistää huoltovarmuudelle kriittisen teollisuuden tuotannon, tarvittavan osaamisen ja tuotekehityksen sekä tutkimuksen säilymistä Suomessa. Vastuuministeriöt edistävät kilpailukykyistä elinkeinoelämän toimintaympäristöä sekä varmistavat viranomaistoinin hyödyketuotannon turvaamisen ja kriittisen tuotantotoiminnan toimintaedellytyksiä. Tavoitetta tukee laadittava pitkäjänteinen teollisuuspoliittinen strategia.

Vastuuministeriöt ja Huoltovarmuuskeskus yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa kehittävät kriittisen teollisuuden materiaalista varautumista sekä tukevat yritys- ja toimialakohtaista varautumista sekä jatkuvuudenhallintaa. Kriittiset toimijat vastaavat osaltaan organisaationsa jatkuvuudenhallinnasta sekä huoltovarmuutta tukevien varautumistoimenpiteiden kehittämisestä ja toteuttamisesta.

Kriittisen teollisuuden materiaalista varautumista on valikoidusti kasvatettava ja materiaallisen varautumisen keinovalikoimaa laajennettava. Kriittisten mineraalien ja metallien saatavuuden varmistamisen merkitys on noussut puhtaan energian kasvavan kysynnän ja geopoliittisen tilanteen vuoksi. Saatavuuden turvaamiseen ja paremman tilannekuvan luomiseen kehitetään uusia työkaluja ja menetelytapoja. Kehittämistyötä tehdään yhteistyössä julkisen sektorin ja elinkeinoelämän kesken.

Valtion varmuusvarastoja sekä turvavarastointia kriittisen teollisuuden toimintavarmuuden tukena on kehitettävä. Lisäksi kriittisessä teollisuudessa osalta on kehitettävä sekä hyödynnettävä sopimuksiin perustavia kumppanuusjärjestelyitä. Sopimusperusteista varautumista on lisättävä.

4.7 Fyysisen infrastruktuurin rakentaminen ja kunnossapito

Rakentamisen kapasiteetin nopea saatavuus normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on varmistettava erityisesti kriittisen infrastruktuurin turvaamisessa. Rakentamiseen liittyvässä varautumisessa on huomioitava yhteiskunnan tarvitseman rakentamis- ja korjauskyvyn käytettävyys ja saatavuus sekä rakennustuotteiden saatavuus erityisesti sotilaallisen konfliktin, poikkeusolojen ja normaaliolojen vakavan häiriötilanteen aikana.

Rakentamisessa ja rakennustuoteollisuudessa varaudutaan tukemaan myös Puolustusvoimia valmiutta kohottaessa ja poikkeusoloissa. Puolustusvoimat ja rakennusteollisuus ylläpitävät ja kehittävät valmiusrakentamisen sopimusjärjestelyjä siten, että sopimusjärjestelyjä on mahdollista hyödyntää myös normaaliolojen vakaviin häiriötilanteisiin varautumiseen sekä yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin korjaamiseen ja suojaamiseen. Suunnitelmat rakentamisen ja rakennustuotteiden säännöstelemiseksi päivitetään ja niiden toimeenpanoa harjoitellaan säännöllisesti. Kiristynyt turvallisuustilanne edellyttää tuotantovaraussopimuksia Puolustusvoimien ja aikaisempaa laajemmin yritysverkoston kanssa. Varastointijärjestelyjen tarkentamista tehdään yhteistyössä Puolustusvoimien ja Huoltovarmuuskeskuksen sekä huoltovarmuuskriittisten yritysten kanssa.

Vastuuviranomaisten on luotava suunnitelmat ja hallinnollinen valmius toteuttaa nopeasti laajoja maanpuolustuksen vaatimia rakennushankkeita. Toiminnassa huomioidaan aiempaa vahvemmin maankäyttö ja sen suunnittelu.

4.8 Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä sosiaaliturva

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista vastata kansainvälisiin, kansallisiin ja alueellisiin riskeihin kehitetään vahvistamalla viiden yhteistyöalueen roolia. Julkisella sektorilla keskeisiä toimijoita ovat hyvinvointialueet, mutta niiden lisäksi on huomioitava yksityisen sektorin merkittävä rooli. Huoltovarmuusorganisaatio tukee julkisen ja yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon varautumistyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden tilannekuvan muodostumista kehitetään yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusten ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n kanssa. Huoltovarmuusorganisaatio tukee materiaalisen varautumisen ja yksityisen sektorin valtakunnallisen tilannekuvan muodostamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakykyjen ja resurssien on oltava monikäyttöisiä huomioiden normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot. Huoltovarmuusorganisaatio tukee sosiaali- ja terveydenhuoltoa erityisesti materiaalisen huoltovarmuuden kansallisen tason kyvykkyyksien rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Tässä yhteistyössä on huomioitava myös sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on riippuvainen toimivasta infrastruktuurista, tukipalveluista, diagnostiikasta, digitaalisista tietovarannoista ja järjestelmistä, koulutetusta henkilöstöstä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon materiaalista, laitteista ja lääkkeistä. Palveluiden jatkuvuus on turvattava kaikissa olosuhteissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon materiaalien resurssien huoltovarmuus perustuu pitkälti kansainvälisiin markkinoihin ja lääkkeiden, hoitotarvikkeiden sekä lääkinnällisten laitteiden maahantuontiin. Toimivat logistiset ketjut ovat välttämättömiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon huoltovarmuuden kehittämisessä kansallisella tasolla painotetaan erityisesti toimintoja, joiden tarve on kriittinen tai kasvaa merkittävästi normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ja joiden turvaaminen edellyttää poikkeuksellisia järjestelyjä ja resursseja. Kriittisten lääkinnällisten materiaalien lisäksi on kehitettävä hapen ja verivalmisteiden kansallista tuotanto- ja palvelukykyä.

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden suojelussa ja hoitamisessa tarvittavan lääkinnällisen materiaalin ja laitteiden sekä lääkinnällisiin tarkoituksiin tarkoitettujen kliinisten ravintovalmisteiden saatavuus turvataan normaali- ja poikkeusoloissa yhteistyössä palvelujärjestelmän ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Lääkkeiden velvoitevarastoinnista annettu laki (979/2008) uudistetaan. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden roolit ja tehtävät normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä varautumisessa kirjataan selkeästi lainsäädäntöön.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan kannalta kriittisten materiaalien ja tuotteiden kotimainen tuotanto turvataan mahdollisuuksien mukaan. Hyvinvointialueiden kanssa kehitetään yhteistyötä varastojen hävikin minimoimiseksi sekä riittävän varastokierron varmistamiseksi. Huoltovarmuuskeskuksen rooli on varmistaa tarvittaessa saatavuutta esimerkiksi täydentävillä varastoinneilla tai saatavuutta varmistavilla sopimuksilla.

Sosiaalihuollossa huoltovarmuusorganisaation toimintamalleja kehitetään sekä laajennetaan ne koskemaan kriittisiä yksityisiä sosiaalihuollon toimijoita. Samalla kiinnitetään erityistä huomioita sosiaalihuollon omaan riittävään materiaaliseen varautumiseen sekä tuetaan tarvittaessa sitä valtion varmuusvarastoinnilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen on oltava yhteen sovitettavissa kansainvälisen yhteistyön rakenteiden kanssa (esimerkiksi EU, Nato ja pohjoismainen yhteistyö). Kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen edellytykset on varmistettava. Yhteistyötä on kehitettävä eurooppalaisella ja erityisesti pohjoismaisella tasolla, jotta varmis-

tetaan tärkeimpien lääkkeiden, lääkinnällisten tuotteiden ja infuusionesteiden saatavuus Suomessa.

Sosiaaliturvaan liittyvän infrastruktuurin jatkuvuuden turvaaminen on välttämätöntä erityisesti eri etuuksia saavan väestön toimeentulon turvaamiseksi. Etuuksien maksatukseen ja väestön toimeentulon turvaamiseksi on tarpeen jatkaa toimijoiden omien varajärjestelyjen kehittämistä ja vakuutusalan yhteistyötä varautumisessa. Sosiaaliturvan toimivuuden näkökulmasta keskeisiä ovat finanssialalle yleiset riippuvuudet. Näiden toimijoiden sekä alan yhteistyöelimiä varautuminen ja myös poikkeusolojen järjestelyjen yhteensopivuus tulee varmistaa etukäiteistoimin.

4.9 Rahoituspalvelut

Tietyt finanssialan toimijoiden kansalaisille, yrityksille, yhteisöille ja valtiolle tuottamat maksu-, tili- ja arvopaperipalvelut ovat kriittisiä. Yhteiskunnan toimintakyvyn sekä väestön toimeentulon kannalta alan yritysten on turvattava kriittiset palvelut normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittisiä maksupalveluita ovat vähintäänkin tilisiirrot ja toistuvaissuoritukset, päivittäismaksamisen palvelut, kuten korttimaksamisen palvelut, käteisrahapalvelut, pankkien välinen maksaminen, sekä velanhoitoon liittyvät palvelut. Kriittisiä arvopaperipalveluita ovat arvopaperien kaupankäynti-, selvitys-, toimitus- ja säilytystoiminta, sekä valtion ja yhteiskunnan toiminnalle kriittisten yritysten ja yhteisöjen varainhankinta ja arvopaperiomistusten käyttö.

Finanssiala on erittäin riippuvainen muun muassa muualla Euroopassa sijaitsevista palveluista ja infrastruktuurista, digitaalisen yhteiskunnan laaja-alaisesta toiminnasta, tietoliikenteestä, sekä jatkuvasta sähkönsaannista. Mahdollisuus käyttää kansainvälisiä palveluja varmistetaan mahdollisimman pitkälle, mutta kriittisten maksu- ja arvopaperipalveluiden tarjonta on varmistettava kotimaisin varajärjestelyin. Sääntelyä päivitetään tarvittavin osin kriittisten palvelujen varautumisen edistämiseksi.

Taloushallinnon huoltovarmuutta kehitetään huoltovarmuuden yhteistyörakenteessa. Keskeisiä taloushallinnon prosesseja ovat palkkahallintopalvelu, osto- ja myyntilaskujen käsittely, sekä maksuliikenteen hoito.

4.10 Ilmastonmuutos, sään ääri-ilmiöt ja avaruussää

Ilmastonmuutoksen luomat globaalit haasteet sekä mahdollisuudet vaikuttavat Suomen huoltovarmuuteen sekä suoraan että välillisesti. Osa riskeistä kohdistuu suoraan Suomeen kansalliseen kriittiseen infrastruktuuriin ja huoltovarmuuteen, mutta erityisesti kansainvälisissä arvoketjuissa tapahtuvat häiriöt ja kerrannaisvaikutukset näkyvät välillisesti myös Suomessa. Ilmastonmuutoksen hillinnän mukanaan tuomat sekä positiiviset että negatiiviset siirtymävaikutukset vaikuttavat huoltovarmuuden toimintaympäristöön ja ne on huomioitava varautumisessa.

Ilmastonmuutoksen, luontokadon, sään ääri-ilmiöiden sekä avaruussään huoltovarmuudelle aiheuttamat riskit, haavoittuvuudet ja riskialueet sekä vaikutukset huoltovarmuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varmistamisen kannalta on tunnistettava ja hallittava aiempaa paremmin.

Ilmastonmuutoksen sekä avaruusmyrskyjen ja muiden avaruuteen liittyvien luonnollisten riskien tutkimus- ja selvittämistoimintaa suunnataan siten, että kriittiset palveluntuottajat ja infrastruktuurin haltijat voivat paremmin varautua kyseisiin ilmiöihin liittyviin riskeihin ja vaikutuksiin.

Varautuminen ja riskien pienentäminen edellyttävät käytännönläheisen tiedon tuottamista ja riskianalyysin ylläpitoa, ilmiöiden vaikutusten ja riskien tunnistamista ja ymmärrystä huoltovarmuudelle kriittisten toimintojen, palveluiden ja infrastruktuurin kannalta. Huoltovarmuusorganisaation tehtävänä on varmistaa, että ilmastoon ja avaruuteen liitty-

viin läpileikkaaviin huoltovarmuusriskeihin ja -vaikutuksiin varaudutaan kokonaisvaltaisesti ja koordinoitusti.

4.11 Avaruustoimiala

Yhteiskunnan toimintaan ja viranomaistyöhön tarvittavat avaruusperusteiset palvelut ovat kaikissa tilanteissa huoltovarmuus-, turvallisuus- ja puolustustoimijoiden käytettävissä, potentiaalisii häiriötilanteisiin on varauduttu ja häiriöiden vaikutukset viranomais-ten ja yhteiskunnan toimintaan kyetään minimoimaan. Tätä varten tarvitaan kansallista kyvykkyyttä, kansainvälistä yhteistyötä, sekä kansallisten erityispiirteidemme vahvistamista ja hyödyntämistä.

Suomi kehittää kansallista kykyä vahvistamalla omaa kansallista osaamista erityisesti satelliittisignaalien käsittelyssä ja maanpäällisen infrastruktuurin operoinnissa. Avaruudessa sijaitsevien kyvykkyyksien kehittämisessä kansainvälinen yhteistyö on avainasemassa. Suomi toimii aktiivisesti Euroopan unionissa, Euroopan avaruusjärjestössä ja Natossa tarvittavien kyvykkyyksien saavuttamiseksi.

Yhteiskunnan varautumista ja turvallisuutta parannetaan laaja-alaisesti muun muassa kehittämällä kansallista avaruustilannekuvan ylläpitämistä. Lisäksi tunnistetaan avaruuspalveluiden hyödyntämiseen liittyvät arvoketjut ja infrastruktuurit sekä varaudutaan niiden toiminnan jatkuvuutta uhkaaviin riskeihin. Kansainvälistä yhteistyötä vaativien kyvykkyyksien saatavuutta ylläpidetään ja varmennetaan yhteistyösopimuksilla, aktiivisella osallistumisella satelliittijärjestelmien kehittämiseen ja operatiivisella yhteistyöllä.

Kansallisessa avaruusstrategiassa vuosille 2024–2030 määritellään Suomen avaruustoiminnan päämäärät, tavoitteet ja toimenpiteet.

4.12 Pelastustoimen, väestönsuojelun ja poliisin huoltovarmuus

Kansainvälisesti muuttunut turvallisuustilanne sekä ilmastonmuutoksen luomat uhat asettavat pelastustoimelle ja väestönsuojelulle uusia haasteita. Sotilaallisen voimankäytön uhka sekä ilmastonmuutoksen johdosta kasvava riski sään ääri-ilmiöiden aiheuttamille vakaville häiriöille ja suuronnettomuuksille on huomioitava entistä vahvemmin pelastustoimen ja väestön suojaamisen varautumisen lähtökohtina. Suomen Nato-jäsenyys sekä sotilaallisen voimankäytön uhka korostavat myös pelastustoimen tarvetta sotilaallisen ja ei-sotilaallisen varautumistoiminnan välisen yhteistyön, koordinaation ja tiedonvaihdon lisäämiseen, etenkin väestönsuojeluun varautumisessa.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen mahdollistavat yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden. Poliisin, pelastustoimen ja väestönsuojelun palvelut sekä toiminnot ovat merkittävä osa sisäistä turvallisuutta. Niillä suojataan siviiliväestöä sekä turvataan kriittisen infrastruktuurin ja huoltovarmuuden toimintaedellytyksiä. Niiden häiriötön toiminta on keskeisessä asemassa normaaliolojen vakavista häiriötilanteista ja poikkeusoloista selviytymisessä.

Pelastustoimen ja väestönsuojelun laaja tehtäväkenttä onnettomuuksien ennaltaehkäisystä aina siviiliväestön suojelemaan aseellisen hyökkäyksen vaaroilta ja näiden tehtävien suorittamiseen tarvittava osaamis pohja sekä materiaallinen varautuminen edellyttävät pitkäjänteistä suunnittelua ja varautumista sekä riittävää resursointia.

Pelastustoimen ja väestönsuojelun huoltovarmuuden kannalta kriittisiä suorituskykyalueita ovat johtaminen- ja viestintä, hälyttäminen ja väestön varoittaminen sekä materiaalogiikka ja näihin liittyvät tekniset järjestelmät. Pelastustoimen, väestönsuojelun ja poliisin kannalta kriittisten materiaalien ja tuotteiden kotimaista tuotantoa olisi turvattava sekä varmennettava valtakunnallisella ja alueellisella varastoinnilla ja saatavuutta varmistavilla sopimuksilla.

4.13 Tiedonvälitys

Tiedonvälitys käsittää journalistisiin periaatteisiin sitoutuneiden joukkotiedotusvälineiden sisällöntuotannon, julkaisun fyysisessä ja sähköisessä muodossa sekä jakelun kohdenetusti tai massamaisesti.

Yhteiskunnan turvallisuutta ja vastuullista sananvapautta tukevan, vapaan ja moniäänisen tiedonvälityksen toimintaedellytyksien turvaaminen kaikissa olosuhteissa on yhteiskunnan turvaamisen painopisteitä. Joukkoviestinnän ja sen infrastruktuurien turvaaminen on välttämätöntä.

Sosiaalinen media on tärkeä osa mediaympäristöä. Myös väärät tiedot leviävät nopeasti sosiaalisen median palveluissa. Niitä voidaan käyttää tahallisen ja vahingollisen informaatiovaikuttamisen välineinä. Journalististen prosessien ulkopuolisten sisältöjen vaikutuksia turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen on kyettävä seuraamaan.

4.14 Sotilaallinen huoltovarmuus

Siviiliyhteiskunnan varautuminen on huomioitava sotilaallisen varautumisen mahdollistajana ja vastinparina; kokonaisturvallisuus toimii vain, jos huoltovarmuustoiminnan tavoite on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden turvaamisessa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Siviiliyhteiskunnan kyky toimia sotilaallisen konfliktin oloissa ratkaisee nykyisessä turvallisuusympäristössä myös kokonaismaanpuolustuksen tason.

Muuttunut turvallisuustilanne asettaa Suomen uusien turvallisuushaasteiden eteen. Suomeen kohdistuva sotilaallisen voimankäytön uhka on otettava aikaisempaa vahvemmin myös ei-sotilaallisen varautumistoiminnan yhdeksi keskeiseksi lähtökohdaksi. Natojäsenyyden myötä tarve sotilaallisen ja ei-sotilaallisen varautumistoiminnan välisen koordinaation ja tiedonvaihdon lisäämiseen korostuu.

Maanpuolustuksen tarvitsema laaja-alainen osaamis pohja edellyttää pitkäjänteistä ja varmaa resurssointia. Kansallista tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa on suunnattava systemaattisesti myös sotilaallisen maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden intressit huomioiviin kokonaisuuksiin. Osaamisen ja kotimaisen huoltovarmuuden varmistaminen ja kehittäminen edellyttävät pitkäjänteistä yhteistyötä yliopistojen, tutkimuslaitosten, koulutuksen järjestäjien ja kotimaisten puolustusteollisuusyritysten välillä.

Riittävän suvereeni Suomessa toimiva puolustusteollinen tuotanto, välttämättömät maanpuolustusta tukevat varmuusvarastot ja teknologinen osaaminen luovat pohjan huoltovarmuudelle. Sotilaalliselle huoltovarmuudelle kriittisiä suorituskykyalueita ovat johtaminen ja verkostotoiminta, tiedustelu, valvonta ja maalittamistuki sekä vaikuttaminen ja suoja.

Keskeistä on varmistaa kriittisten teknisten järjestelmien häiriötön ylläpito ja maanpuolustuksessa käytettävän kriittisen kulutusmateriaalin tuotanto, kuten ampumatarvikkeet. Kansallisen maanpuolustukseen liittyvän suorituskyvyn kannalta on kriittisten järjestelmien integraatio-, ylläpito- ja huoltokyky oltava käytettävissä myös poikkeusoloissa riittävässä laajuudessa ja tarvittavalla nopeudella. Kaikkein kriittisimpien järjestelmien itseenäinen käyttö on varmistettava kansallisesti.

Digitalisaation edetessä digitaalinen turvallisuus korostuu. Kyberturvallisuuden ja salausteknologioiden merkitys kasvaa. Erityisesti murroksellisten teknologioiden voimistuva rooli on huomioitava kansalliseen puolustusteolliseen tuotantoon ja teknologiseen osaamiseen liittyvissä ratkaisuisissa.

Naton jäsenenä suomalaisen puolustusteollisuuden vientiedellytyksiä ja kansainvälistymistä on edistettävä, sillä samalla vahvistuvat kansallisesti sekä sotilaallinen maanpuolustus että huoltovarmuus. Sotilaallista huoltovarmuutta luodaan myös koti- ja ulkomaisen teollisuuden tiivistyvällä yhteistyöllä, mikä osaltaan edistää ja vahvistaa keskinäisriippuvuutta.

Kansallisesti varmistetaan, että kotimaisilla palveluntuottajilla on jatkossakin keskeinen rooli sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamisessa. Toimintaa voidaan edistää kehittämällä ja syventämällä olemassa olevia varautumisen malleja. Tuotantovaraus-, sotatalous-, puite- ja kumppanuussopimuksilla tehdään pitkäjänteistä yhteistyötä, jossa palveluntuottaja tarvittaessa varautuu ja sitoutuu tuottamaan palvelut myös poikkeusoloissa.

Puolustushallinto edistää kahden- ja monenvälistä huoltovarmuusyhteistyötä sotilaallisten suorituskykyjen yhteisen kehittämisen, jakamisen ja käytön mahdollistamiseksi. Tärkeiden kahdenvälisten suhteiden lisäksi keskeistä on yhteistyö Naton, EU:n ja NORDEF:n kanssa. Pohjoismaisessa yhteistyössä erityisesti ampumatarvikelogistiikka ja -tuotanto sekä puolustusmateriaalin ylläpito ja varastointi ovat keskiössä. Puolustusvoimien ja Huoltovarmuuskeskuksen yhteistyötä syvennetään materiaalisessa varautumisessa, suunnittelussa, tilannekuvatoiminnassa ja tiedonvaihdossa, harjoitustoiminnassa sekä kansainvälisessä yhteistoiminnassa. Puolustushallinnon ja Huoltovarmuuskeskuksen välisen kriisiajan yhteistoiminnan edellytyksiä ja järjestelyjä arvioidaan ja tarkennetaan uusien turvallisuushaasteiden valossa.

Ulkopuolisen sotilaallisen avun tehokkaan vastaanottamisen ja antamisen (mukaan lukien isäntä-maatuki) edellytykset varmistetaan osana maanpuolustuksen kehittämistä. Kansainvälisessä yhteistyössä edistetään kattavien ja sitovien sotilaallisten huoltovarmuusjärjestelyiden luomista. Osana huoltovarmuuden kansainvälistyvää ulottuvuutta on meriyhteyksiä korvaavien maayhteyksien ja maan sisäisten yhteyksien kehittämistä kiihdyttävä. Erityisesti raideliikenne on keskiössä ratkaistaessa kriittisten materiaalivirtojen toteutusta uudessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Hankkeiden toteutuksessa on täysimääräisesti hyödynnettävä erilaisten kansainvälisten (EU, Nato) rahoitusmekanismien käyttöä.

5. Huoltovarmuustoiminnan kehittäminen ja rahoittaminen

Huoltovarmuutta kehitetään pitkäjänteisesti parlamentaarisesti valmistellun valtioneuvoston huoltovarmuusselonteon (VNS 8/2022 vp) kehittämislinjausten pohjalta.

Viranomaisten vastuulle määriteltävien huoltovarmuustoimenpiteiden rahoittaminen on osa kyseisten ministeriöiden tai niiden hallinnonalojen virastojen ja laitosten normaalia talouden ja toiminnan suunnittelua. Hallinnonalat toteuttavat tavoitepäätöksessä mainittuja toimenpiteitä siinä määrin, kuin se on niiden resurssien puitteissa mahdollista. Rahoitusta vaativat toimenpiteet käsitellään ja niistä päätetään erikseen talousarvio- ja JTS-prosesseissa. Huoltovarmuusselonteon linjauksen mukaisesti huoltovarmuusrahastosta ei pääsääntöisesti rahoiteta sektoriministeriöiden vastuulle kuuluvia normaaliajan pitkäkestoisia huoltovarmuustoimintoja, jotka voidaan rahoittaa valtion talousarviosta vastuuministeriön pääluokasta.

Huoltovarmuuskeskus varautuu siihen, että se pystyy poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa olevissa vakavissa häiriötilanteissa rahoittamaan huoltovarmuusrahastosta viivytyksettä häiriötilanteiden vuoksi tarpeellisia valtion toimenpiteitä. Huoltovarmuusrahaston kantokyky on arvioitava ja turvattava, jotta huoltovarmuusrahaston käytölle asetetut lakisääteiset sekä varautumiseen ja vakaviin häiriötilanteisiin liittyvät toimenpiteet pystytään rahoittamaan kaikissa olosuhteissa. Huoltovarmuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkastellaan huoltovarmuuden rahoitusjärjestelmää ja huoltovarmuusmaksua huoltovarmuustoiminnan rahoituspohjan vahvistamiseksi ja rahaston kantokyvyn säilyttämiseksi.

Huoltovarmuuteen käytettyjen määrärahojen seuranta kehitetään, jotta jatkossa pystytään nykyistä paremmin arvioimaan vuosittain huoltovarmuustyöhön käytettyjen taloudellisten resurssien määrää. Kattavaa tietoa huoltovarmuustoimintoihin käytettävästä valtion talousarviorahoituksesta on haastavaa saada, koska usein huoltovarmuuden turvaamiseen ja varautumiseen kohdistuva rahoitus on budjetoitu sisälle muiden toimintojen rahoitukseen.

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:ssä on säädetty erikseen viranomaisten velvollisuudesta varautua poikkeusoloihin. Viranomaisten on huomioitava näiden varautumistoimien kustannukset toimintamenojensa kohdentamisessa. Viranomaisten toiminnan rahoituksesta erityistilanteiden aikana säädetään erikseen.

6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

Valtioneuvoston antamien tavoitteiden edistymistä huoltovarmuuden turvaamisesta seurataan säännöllisesti. Vastuu seurantatehtävästä on työ- ja elinkeinoministeriöllä, joka laatii suunnitelman tavoitepäätöksen toimeenpanosta yhteistyössä ministeriöiden ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Toimeenpanosuunnitelmassa määritellään eri viranomaisten vastuut ja toimenpiteiden tarkempi aikataulutus.

7. Voimaantulo

Tämä päätös tulee voimaan 24 päivänä lokakuuta 2024.

Helsingissä 24.10.2024

Elinkeinoministeri Wille Rydman

Neuvotteleva virkamies Henri Backman